

AKTUÁLNÍ PROBLÉMY PLATNOSTI ROZHODČÍCH DOLOŽEK

JOSEF CHÝLE

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Nejvyšší soud ČR, Česká republika

Abstract in original language

Autor se ve svém příspěvku zabývá zcela aktuální judikaturou Nejvyššího soudu ČR navrženou k publikaci ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek NS ČR zabývající se platností rozhodčí smlouvy, v níž se strany dohodly, že spory z jejich smlouvy budou rozhodovány rozhodcem vybraným žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem, jenž není stálým rozhodčím soudem, a že rozhodčí řízení bude probíhat dle pravidel vydaných tímto soukromým subjektem, kterou konfrontuje s dalšími názory právní teorie a praxe.

Key words in original language

Rozhodčí řízení, rozhodčí smlouva, soud, platnost.

Abstract

The author in his paper deals with the current case law of the Supreme Court submitted for publication in the Collection of decisions and opinions of the Supreme Court of the Czech Republic, focusing on the validity of arbitration agreements, in which the parties agreed that any dispute arising from their contract will be decided by an arbitrator selected by the suitor from the list of arbitrators kept by a private subject, which is not considered as a permanent court of arbitration and that arbitration will be processed according to the rules issued by this private subject.

Key words

Arbitration, arbitration agreement, court, validity.

Rozhodčí řízení je v našich současných poměrech předmětem zřetelného a neustále se zvyšujícího zájmu. Málokterá oblast práva je tak silně zásobena stimuly ze svého okolí jako oblast rozhodčího řízení, jež má oproti soudnímu řízení svou rychlostí, menší formálností a jednoinstančností¹

---

¹ Proti rozhodčímu nálezu není možné podat opravný prostředek. Strany se ovšem mohou dle § 27 zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů dohodnout na přezkoumání rozhodčího nálezu jinými rozhodci. Institut zrušení rozhodčího nálezu soudem zakotvený v ust. §§ 31 – 35 zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů nepředstavuje řádný opravný prostředek proti rozhodčímu nálezu. Zrušení rozhodčího nálezu u obecných soudů se lze domáhat přezkoumání rozhodčího nálezu toliko na základě v § 31 zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů vyjmenovaných

velké výhody, a to zejména v obchodních vztazích. Koncept založený na alternativním způsobu řešení sporů přináší oproti řízení před obecnými (státními) soudy mnoho výhod, o nichž bylo již mnohokrát v odborné literatuře pojednáno. Ve svém příspěvku se autor věnuje jen jednomu střípku z rozsáhlé mozaiky tvořící rozhodčí řízení, a to otázce, zda si strany mohou či nikoli platně sjednat, že spory vzniklé z jejich smlouvy budou rozhodovány rozhodcem vybraným jednou smluvní stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem, jenž není stálým rozhodčím soudem ve smyslu ust. § 13 zákona č. 216/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných takovým soukromým subjektem.

Přestože se celá řada odborných příspěvků věnuje otázkám ustavení rozhodců (resp. rozhodčích senátů), je problematika platnosti rozhodčí smlouvy, v níž se strany dohodly, že spory z jejich smlouvy budou rozhodovány rozhodcem vybraným žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem, jenž není stálým rozhodčím soudem, a že rozhodčí řízení bude probíhat dle pravidel vydaných tímto soukromým subjektem, nahlížená prismatickým soudobé právní teorie a judikatury vrcholných soudních instancí (vrchní soudy, Nejvyšší soud ČR, Ústavní soud ČR) navýsost aktuální, se zcela protikladnými závěry a pro všechny účastníky rozhodčího (ale též soudního) řízení v současné době značně „nejistým podnikem“, významně narušujícím princip právní jistoty. Na následujících řádcích předložím zformuluji několik myšlenek a otázek, jež v tomto příspěvku předložím tak, abych nevedl polemiku nad tím, co ve svých příspěvcích popisovali kolegové, kteří se uvedené problematice na této konferenci věnovali, a věřím, že toto krátké zamyšlení vytvoří s dalšími pracemi na toto téma ucelenou představu o věci, jež vzbudila v řadách odborné i laické veřejnosti v první polovině tohoto roku velký rozruch.

Přes existenci rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2008, na kterém autor příspěvku spolupracoval a které tuto problematiku řešilo s kladným závěrem, Nejvyšší soud ČR uvedenou otázku na počátku tohoto roku opětovně zevrubně řešil, a to v souvislosti s přijetím opačného závěru v rozhodnutí určeného pro publikaci ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek NS ČR, k němuž dospěl Vrchní soud v Praze.

V rozhodčí praxi je zcela běžné, že řada subjektů (většinou jde o obchodní společnosti), které vedou seznamy ad hoc rozhodců, poskytuje pro jednotlivé rozhodce ad hoc mj. servisní služby organizačně-technického charakteru, jež tito rozhodci využívají při výkonu své funkce; k tomu patří i vlastní procesní pravidla, podle kterých je v rozhodčí smlouvě konkrétně neidentifikovaný rozhodce určen, pokud je v rozhodčí smlouvě uvedeno, že

---

důvodů, na jejichž základě se lze domáhat přezkoumání základních principů a podmínek pro projednání a rozhodnutí věci v rozhodčím řízení.

rozhodce bude určen jednou ze smluvních stran ze seznamu rozhodců takového shora popsaného subjektu a dle jeho procesních pravidel.

Nejvyšší soud ČR se ve svých rozhodnutích několikrát zabýval shora nastolenou otázkou a dovodil, že „Strany smlouvy si mohou platně dohodnout, že spory vzniklé z jejich smlouvy budou rozhodovány rozhodcem vybraným žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem, jenž není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 zákona č. 216/1994 Sb. ve znění pozdějších předpisů, a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných takovým soukromým subjektem.“ (viz rozhodnutí ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008). Vyšel zde z názoru, že i jiné soukromé subjekty než stálé rozhodčí soudy zřízené ve smyslu ustanovení § 13 ZRŘ mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí. Stejný názor zaujala též odborná literatura (např. Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004), a to že si strany mohou dohodnout určit okruh rozhodců, způsob jejich jmenování stranami, či postup, jímž mají rozhodci vést řízení, a že též soukromé subjekty mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí.

Zcela opačný závěr přijal ve svém rozhodnutí sp. zn. 12 Cmo 496/2008 Vrchní soud v Praze, a to „Pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, anebo konkrétní způsob jeho určení, ale jen stanoví, že rozhodce bude určen jednou smluvní stranou ze seznamu rozhodců vedeného právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 zákona č. 216/1994 Sb. ve znění pozdějších předpisů, a že rozhodčího řízení bude probíhat podle pravidel vydaných touto právnickou osobou, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná pro obcházení zákona.“ Jeho závěr vyvěrá z přesvědčení, že pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, anebo konkrétní způsob jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 obč. zák. pro obcházení zákona.

V odborné veřejnosti se po vydání tohoto rozhodnutí, jež bylo 13. 1. 2010 přijato v občanskoprávním a obchodním kolegiu Nejvyššího soudu ČR, doslova strhla na stránkách právnických periodik slovní přestřelka dvou stran, kdy každá strana se zaštitila závěrem jednoho z výše uvedených protichůdných rozhodnutí a dovozuje z tohoto rozhodnutí pro právní praxi kolikrát více, než je v něm obsaženo.

Protože uvedené problematice se věnovalo na této konferenci více odborníků, omezil se autor tohoto příspěvku toliko na několik poznámek.

Přestože rozumím pohnutkám, jež vedly autora rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ke jeho, shora uvedenému, závěru, s tímto rozhodnutím se ztotožnit nemohu.

Odmítnout je potřeba výtky mnoha právníků, že rozhodnutí Vrchního soudu je ve svém závěru o neplatnosti rozhodčí doložky nepřezkoumatelné. Lze zajisté konstatovat, že odůvodnění rozhodnutí je kusé, ale lze z něj dovodit, v čem shledal soud rozhodčí smlouvu neplatnou. Dovodil, že v ust. § 13 odst. 2 ZRŘ je dána pravomoc vydávat statuty a řády, jež určí způsob jmenování rozhodců, jejich počet, a vážou výběr rozhodců na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu pouze těmto zákonem zřízeným stálým rozhodčím soudům. Je nepopíratelné, že subjekty, z nichž jde většinou o obchodní společnosti a jež vedou seznamy ad hoc rozhodců, poskytující jednotlivým rozhodcům ad hoc jakési organizačně-technické zázemí, nejsou zřízeny zákonem a nejsou stálým rozhodčím soudem ve smyslu ust. § 13 odst. 1 ZRŘ. Též Ústavní soud ČR při hledání odpovědi na otázku definování rozhodců ad hoc, jež rozhodují v senátech (nikoli stálých, zřízených dle § 13 ZRŘ) „rozhodčích soudů“, dovodil, že „Senát RS, který ve věci rozhodoval, byl ustaven vůlí stran ad hoc a nelze je ztotožňovat se senátem obecného soudu. RS je soukromou osobou, která je soudem jen podle názvu, nepatří do soustavy soudů podle zákona o soudech a soudcích, a ani není orgánem veřejné moci. Má povahu odborné organizace zprostředkávající služby pro osoby, které chtějí, aby rozhodce jejich právní vztah vyjasnil a napevno postavil.“

Ztotožňuji se s Vrchním soudem v Praze rovněž potud, že v současné době je nárůst rozhodčích sporů, v nichž jedna ze stran (zpravidla spotřebitel) se po vzniku sporu ocitá před rozhodcem, který je dle naformulované rozhodčí doložky jmenován člověkem, který působí ve vedoucích funkcích shora specifikovaného subjektu, jenž vede seznam rozhodců, s nimiž spolupracuje, a je s nimi v čilém, a nutno podotknout oboustranně výhodném, obchodním styku, markantní, takže se jedna strana sporu obává o to, zda se mu dostane nestranného a spravedlivého rozhodnutí, jež bude v souladu s hmotným a procesním právem.

Jsem přesvědčen, že je-li určen rozhodce ad hoc pouze jednou stranou (v daném případě žalující), aniž by však respektoval stranami dohodnutý způsob jeho určení, pak jde o postup vadný. Zde však půjde jednoznačně o naplnění důvodu pro zrušení rozhodčího nálezu soudem, uvedeného v ust. § 31 písm. c) ZRŘ, podle něhož se ve věci zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem.

Mnohem méně pochopení nalézám pro odůvodnění a zejména právní větu rozsudku Vrchního soudu v Praze, jež byla přijata kolegiem pro uveřejnění v tzv. „Zelené sbírce“, tj. ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR.

Předně je třeba uvést, že rozhodce, ať již ad hoc či stálý rozhodčí soud, nenalézá právo, jak se řada účastníků řízení domnívá, ale – jak správně ve svém letitém rozhodnutí trefně podotkl Ústavní soud - tvoří (eventuelně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud.“ s tím, že vynutitelnost rozhodčího nálezu má oporu právě v závazku, „který byl rozhodcem v zastoupení stran uzavřen“. Nelze tak přitakat Vrchnímu soudu v Praze v postupu, jímž se vypořádal s právním posouzením předmětné věci. Přílišný, v odborných publikacích velmi podrobně probíraný a opakovaný, aktivismus tohoto odvolacího soudu je nutno odmítnout, když dovozuje, že již samotným postupem, kdy se dvě strany dohodnou na tom, že předloží rozhodnutí jejich sporu rozhodci, jehož konkrétní osobu s ohledem na řadu notoricky známých důvodů v rozhodčí smlouvě přesně nespécifikují, ale učiní tak prostřednictvím zákonem dovolenou a předvídanou možnost stanovení způsobu, jak počet i osoba rozhodce bude vybrána, a odkáží na pravidla rozhodčích soudů ad hoc, dle nichž bude věc projednána a rozhodnuta, je bez ohledu na jimi projevenou vůli projednat věc dle podmínek uvedených v těchto pravidlech neplatná.

Strany se dle § 19 ZRŘ mohou (a v posuzovaném případě se také tak dohodly – viz čl. VI /6.1/ posuzované rozhodčí smlouvy) dohodnout na způsobu vedení řízení. Tím jednoznačně projevily svou vůli, že řízení bude probíhat podle pravidel vydaných soukromým subjektem, a tedy i uvedeným ad hoc rozhodcem. Je-li v těchto pravidlech uvedeno, že řízení bude písemné, pak nelze bez dalších skutkových zjištění vyslovit, že si strany výslovně nestanovily, že řízení nebude probíhat ústní formou, protože pro takové výslovné zakotvení této podmínky v rozhodčí smlouvě v ust. § 19 odst. 3 ZRŘ nenalezneme oporu, a proto tak lze učinit též odkazem na pravidla, v nichž je uvedeno, jak toto řízení bude vedeno.

Při počtu rozhodci rozhodovaných věcí a množství rozhodčích nálezů zrušených soudy rozumím snaze Vrchního soudu v Praze chránit smluvní stranu sporu, o níže je přesvědčen, že byla na svých právech zkrácena, ovšem zde měl jít cestou posouzení toho, zda byla straně, kterou se snažil Vrchní soud v Praze ochránit, poskytnuta ve smyslu ust. § 31 písm. e) ZRŘ možnost věc před rozhodci projednat či nikoli. Šlo by pak o posouzení (přirozeně by si musel pro toto posouzení soud obstarat další skutková zjištění) otázky, zda strana projevila vůli vést rozhodčí řízení písemně, a v případě kladné odpovědi, se musíme dále zabývat tím, zda jí tímto postupem byla dána možnost věc před rozhodcem řádně projednat či nikoli. Samotný fakt, že se strany dohodly na písemné formě projednání jimi předložené věci, a to i odkazem na podmínky, které tuto formu projednání

věci před rozhodcem uvádějí, bez dalšího neznamená, že jedna ze stran byla zkrácena na svých procesních právech.

Další otázkou, která měla být při rozhodování této věci zvažena, je, jaké podmínky vydané soukromým subjektem, jenž vede seznam rozhodců a vydává pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, bylo možné v daném případě aplikovat. Vrchní soud v Praze připomíná rozdíl mezi stálými rozhodčími soudy zřízené dle § 13 ZRŘ, jež musí svá pravidla (statuty a řády) publikovat v Obchodním věstníku, a ad hoc soudy, jež tuto povinnost nemají.

Z toho však nelze dovodit, že strany projeví vůli se řídit podmínkami, ať již budou v budoucnu (rozuměj po uzavření rozhodčí smlouvy) po jejich případné modifikaci znít jakkoli. Je rovněž dobře možné, že strany, které předložily svůj spor k rozhodnutí před stálý rozhodčí soud a odkázaly na jeho procesní pravidla, dle kterých hodlají vést a projednat svůj spor (pokud by s nimi nesouhlasily, pak by jistě věc předložily jinému rozhodčímu soudu či rozhodci, ať již stálému, či ad hoc), se po několika letech od uzavření rozhodčí smlouvy ocitnou v době vzniku sporu v situaci, kdy stálý rozhodčí soud změnil svá pravidla tak, že vyjadřují pravý opak toho, než na jaká pravidla strany v době uzavření smlouvy odkazovaly a dle kterých chtěly svůj spor pojednat. Je opravdu pro podpoření závěru odvolacího soudu v souzené věci právně významný argument, že pravidla se mohou měnit u stálých rozhodčích soudů obtížněji (kvůli jejich publikaci v Obchodním věstníku) než u rozhodčích soudů ad hoc? Nebylo nutné posoudit, podle jakých pravidel, resp. ke kterému datu účinných, měl rozhodce ad hoc postupovat? Předložím-li spolu se svým smluvním partnerem náš společný spor rozhodčímu soudu, přičemž jsme se v rozhodčí doložce dohodli na tom, že věc bude projednána dle pravidel tohoto soudu (logicky nejčastěji platných v době uzavírání této rozhodčí doložky), je irelevantní to, že po např. deseti letech rozhodčí soud naši věc projedná a rozhodne o ní dle pravidel po těchto deset let modifikovaných, byť byly publikovány v obchodním věstníku? Neprojevili jsme jako smluvní partneři vůli projednat náš spor dle nám známých a především námi akceptovaných pravidel platných v době uzavření rozhodčí doložky? Publikace pravidel stálých rozhodčích soudů v Obchodním věstníku je velmi významný prvek a je pro rozhodčí řízení velmi důležitá, ale argumentace Vrchního soudu v Praze ve smyslu shora uvedeného je velmi strohá a postrádá hlubší souvislosti a vypořádání se různými východisky a též další skutková zjištění.

Považuji rozhodnutí Vrchního soudu v Praze v souzené věci s ohledem na jeho právní závěry a argumentaci za velmi nešťastné. Odhlédnu-li od principu právní jistoty, jehož základ je vskutku nabourán, když účastníkům stran je i po patnácti letech od účinnosti zákona o rozhodčím řízení a v podstatě masového rozšíření rozhodčího řízení rozhodováno v totožných věcech naprosto rozdílně, přičemž jeden závěr přijatý soudem nalézacím, odvolacím i dovolacím (a posléze potvrzený i Ústavním soudem jako

ústavně konformní) je ani ne po roce od vydání rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR naprosto změněn a opět Nejvyšším soudem ČR přijat (stranám rozhodčích smluv nezáleží na tom, zda jedno rozhodnutí přijal senát Nejvyššího soudu ČR, jemuž rozhodování v těchto věcech dle rozvrhu práce náleží, a druhé přijalo kolegium Nejvyššího soudu ČR a navrhlo jej k publikaci ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek). Nelze zde upřednostnit princip právní jistoty, to je přirozené. Vše má svůj přirozený vývoj, právní teorii a praxi z toho nevyjímaje, avšak odůvodnění rozhodnutí a rovněž míra ztotožnění soudců soudů všech stupňů, jak je zřejmé z řady odlišných stanovisek prezentovaných na kolegiu dne 13. 1. 2010, o nalezení přesvědčivějšího řešení již vyřešené právní otázky nesvědčí.

Literature:

- Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.
Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004.

Contact – email

JosefChyle@nsoud.cz